

ШАРЛ ДЪО ПЕЙСОНЕЛ

/50 -- 70-те години на XVIII в./

Роден през 1727 г., той произхожда от семейство на дипломати. Наследява баща си на поста му консул в Смирна. През 1750 г. пътува в Акхисар и Сарди, откъдето донеся много антични предмети. В 1753 г. е консул в Крим. Връща се във Франция през 1783 г. и се предава на книжовна работа.¹ Грижливо и внимателно обработва натрупаните материали през годините на дипломатическата си дейност и издава редица търсени и ценени по това време трудове.²

Нашите извадки са по книгата му *Traité sur le commerce de la Mer Noire*. 2 v. Paris, 1787. Пейсонел дава едно от много добрите описания на търговската дейност по западния черноморски бряг. Сведенията си е събрал с оглед на френската търговия и стопанската политика в балканските, респ. с българските земи. Той поддържа официалната теза на френските управляващи кръгове за опазването на Османската империя с оглед тя да бъде преграда срещу все по-страшната за западните държави Русия.

България, в която включвам и Доброже³, е била някога велико царство и днес е голяма провинция на Османската империя. Подразделя се на Приморска, Придунавска и Средиземноморска.

Понеже Приморска България е най-близо до моята тема, ще дам с оглед опознаването на брега и предимствата на корабоплаването някои специални подробности за градовете и селата на тази провинция, които са покрай брега на Черно море. Преди да говоря за общата търговия на България и за да засегна изцяло Черно море, ще опиша различни места от обсега на тази приморска провинция от Босфора до Дунава. По-незначителните места само ще отбележа, но ще се спра на тези, които заслужават известни наблюдения било поради характера на пристанищата им, било заради търговията им.

I. Нидкос. II. Аяболу⁴. Селца, чиито пристанища са пригодни само за малки кораби и които доставят само товари дървен материал за отопление.

III. Енеада е малък остров на западния бряг на Черно море на 25—30 левги от Константинопол, отдалечен на около четири мили от сушата. Обиколката му е близо 30 мили. Има залив, обърнат към запад, където корабите от всякакъв калибър могат да намерят прислон. Там се намира само едно село с около 30—40 жители. В района му на сушата има 12—15 села и много огнища за изпичане на дървен кюмюр. Там не носят никаква стока; изнасят се оттам ежегодно 150 товара дърва за горене, които пренасят в каици с обем от 350 товара; товарът е от 180 оки. Тези дърва се купуват по 7 аспри конския товар, който е от 110 оки, и по 5 аспри магарешкия товар от 80 оки. Изнася се също и 200 товара кюмюр ежегодно, който се продава по 50 пари коларския товар. На острова има един чиновник на Портата, наречен авджибашия, натоварен да обезщетява за станалите в района корабокрушения. Има осем склада, гдето слагат събраните отпадъци и собствениците им, които идват да си ги искат с необходимите документи, си ги възвръщат чрез [заплащане] на такса, която са задължени да дават за съкровището.

IV. Пип⁵

V. Ахтаполу⁶

VI. Дурде⁷

VII. Визе⁸

VIII. Адалиман⁹

IX. Зейтун бурун¹⁰

са много малки селца без пристанища, където могат да приближат само малки корабчета, отишли да натоварят там кюмюр и дърва за отопление, единствените изнасяни оттам стоки.

X. Сйозеболу, някога Сизополис¹¹, е голяма паланка, чиито жители почти всички са турци. Гърците са малко. Пристанището му е много добро, дъното му е пясъчно. Всякакви черноморски кораби могат да влизат и да презимуват. Там те страдат от южния вятър. Има няколко кораба, отредени за самото пристанище. Там се търгува малко. Внасяните стоки са: ориз, кафе, малко захар, френски такета, шалове и кърпи от Кайро, ямурлуци, елечи¹¹ и гащи от Солун. Хранителните продукти са единствен износен артикул. Ежегодно се изнася около 30 товара жито, толкова ечемик и ръж, които откарват в Цариград.

XI. Чингяне искелеси¹² е голяма паланка, управлявана от войвода-турчин. Има също и митничар, и карахчия. Търговията е слаба и пристанището много лошо. Но съвсем наблизко има друго, много добро, наречено Форос¹³. Всякакви плавателни съдове могат да влизат в него и през всички сезони са спокойни там, защото дъното е от пясък и дори безопасно могат да заседнат. Много корабоприетжатели отвеждат доброволно сами плавателните си съдове в пясъка и ги пускат на плаване, когато искат да ги натоварят.

◀ Североизточният дял на Балканите по Шарл дьо Пейсонел (70-те години на XVIII в.).

XII. Зудруз е съвсем малко село между Чингяне и Бургас и не заслужава внимание.¹⁴

XIII. Бургас е едно от главните пристанища на България за черноморската търговия. Там достигат всички стоки от Татария и други крайбрежни райони, предназначени за Румелия. Това е голяма паланка, в която има много търговци: пристанището е много добро; дъното е пясъчно и всякакви плавателни съдове могат да намерят там убежище през зимата.

Независимо от транзитната търговия, която е много значителна в Бургас, както вносната, така и износната, там се докарват много стоки за нуждите на жителите. Вносните стоки са ориз, кафе, френски такета, шалове, вълнени пояси от Жербе¹⁵, зехтин, черни маслини, сапун от Смирна, ямурлуци, елечи и гащи от Солун, сиво ленено платно¹⁵, кърпи от Кайро, барут, стърготини, малко дърво за боядисване, памук, вълна, анатолийски платна, сол от Крим, памучен или копринен плат¹⁵ от Бруса и Цариград, малко платове от Хиос. Продажбата на френски сукна е незначителна там, от тях консумират само съвсем малки количества. Цената на всички тези стоки е същата, която посочих за анадолските райони. Областта на Бургас не произвежда нищо друго освен зърнени храни, от които в Цариград се докарват 30—40 товара, и малко сирене.

XIV. Ахиолу¹⁶ е съвсем незначително селце, от което се изнася само кюмюр. Има няколко съоръжения за строеж на кораби, където се строят само малки плавателни съдове. Там биха могли да се строят и големи кораби и би се намерил необходимият за строеж дървен материал на износна цена. Но продажбата му на частници е забранена и те са запазени за султана.

XV. Мизеврия, по древному Месемврия¹⁷, е малко гръцко село, в което има само много лошо пристанище. Забележително е с виното си, което произвежда и което се разпространява из много места по Черноморието. То е червено и много долнокачествено.

XVI. Емине¹⁸ е ненаселено място, но има много добро пристанище с пясъчно дъно. Там влизат всякакви плавателни съдове, но страдат много през зимата. В околностите има много турски и гръцки села, откъдето се изкарва голямо количество кюмюр и дърва за отопление.

XVII. Галата е също ненаселено място с много добро пристанище за лятно време, в което плавателни съдове не биха могли без риск да зимуват.

XVIII. Варна е най-голямото пристанище на България. Това е транзитно място за всички български и влашки стоки, предназначени за Цариград, и онези, които се прекарват от столицата за двете провинции. Градът е малък, но добре населен. Там се наброяват 16 000 жители. Има пет джамии, един

обществен пазар и около 200 дюкяна. Градът е разположен в дъното на един залив, дълбок 8—10 мили, обкръжен от високи планини. Всякакви видове плавателни съдове могат да влязат и зимуват там с пълна сигурност. Има 14—15 големи каика, 20—22 пики дълги, и много други малки съдове, отредени за пристанището. Почти всички жители са еничери, но доста отдадени на търговия. Във Варна могат да се продават доста голямо количество стоки за потребление в града извън транзитните. Вносната му търговия се състои в следното:

5 бали сукно от Франция — от 110 пари до 3 пиастра пиката;
20 чувала кафе мока — от 90—100 пари оката;
10 квинтала френска захар, чиято цена не знам;
2000 пики ангорски шалове;
за 5000 пиастра венециански атлаз;
за 5000 пиастра златни и сребърни жици по 24—25 пари миска-
ла от един и половина дирхема;
за 2000 пиастра ширити;
6 сандъка с кинкалерия от всякакъв вид;
2000 оки калай — по 80—90 пари оката;
за 4000 пиастра подправки: пипер, канела, индийско орехче,
каранфил и др.;
1000 оки стомана;
20 бали памук;
4 сандъка френски и туниски такета — големи и малки;
2000 пояса от Жербе, разноцветни, но не от високо качество —
по 30—40 пари;
2000 шала от Кайро — по 45—50 пари;
10 бали малки кърпи от Кайро — по 12—15 пари едната;
500 чувала сапун от Смирна — по 12 пари оката;
1000 чифта черни ботуши с подкови — от 110 пари до 3 пиастра;
1000 платнени чалми — от 100 пари до 3 1/2 пиастра;
50—60 квинтала каирски лен — по 20 пари оката;
60 квинтала сив лен — по 10 пари оката;
50 товарни коли ориз от Дамиета — по 55—60 пари килето;
50 квинтала къна — по 10 пари оката;
10 сандъка стъкла — по 4—5 пари парчето;
1000 аби или солунски гащи — по 55—60 пари едната;
30—40 бали хартия — по 2—4 пари педята;
4 товара сол;
няколко товара сухо грозде и смокини — по 7 пари оката;
5 товара лешници — по 5—5 1/2 пиастра квинтала;
товар орехи и пестил, пестилът по 6 пари оката, а орехите —
по 20 пари голямо количество от тях.

Износната търговия на този град се състои от зърнени храни и дървен строителен материал. Районът му произвежда такива в много голямо количество.

XIX. Бата ора. Между Варна и Балчик има селце, наречено Бата ора¹⁹, чието пристанище е много лошо.

XX. Балчик е голяма паланка, населена с турци и гърци. Има един митничар. Пристанището му е великолепно, дъното му е широко и всякакви видове плавателни съдове могат да прекарват там по всяко време. В тази паланка се търгува малко. Там се докарват почти същите стоки, както във Варна, но в по-малко количество. Износните търговски стоки са жито, ечемик, ръж, просо, пастърма, сирене и свещи.

XXI. Каварна е паланка почти от същия обхват като Балчик. Вносната ѝ и износната търговия е същата.

XXII. Гелегра²⁰ е ненаселено място, където обаче има много хубаво пристанище. Дъното му е пясъчно и могат да влизат и престояват всякакви плавателни съдове.

XXIII. Ханлар²¹ също е необитаемо място, където има много хубаво пристанище, пригодено да приема и заслонява всякакви плавателни съдове. В околностите на тези две пристанища има селца без никаква търговия.

XXIV. Мангалия е голяма паланка. Има пазар и много складове за зърнени храни. Пристанището е много обширно и може да приеме плавателни съдове от всякакъв калибър, без да е съвсем сигурно за през зимата. В Мангалия докарват известно количество вносни стоки, за които споменах при търговията на Варна. Износните стоки са жито, ечемик, ръж, просо, сирене и грозда, каквито има тук в доста големи количества.

XXV. Тузла буруну²². Между Мангалия и Кюстендже се намира Тузла буруну, ненаселено място с открит и несигурен залив.

XXVI. Кюстендже²³ е голяма паланка, управлявана от ага, натоварен същевременно да прекарва към Цариград житото, пожънвано там в изобилие. Пристанището не е сигурно, но когато вятърът е малко по-силен, за плавателните съдове е много трудно да останат там. Вносната и износната търговия на тази паланка е почти същата, както тази в споменатите места.

XXVII. Сюд Гьолю²⁴ е ненаселено място, което има много лош залив. В него понякога през лятото спират плавателни съдове, но през зимата не могат да хвърлят котва.

XXVIII. Кара Кирман²⁵ е доста голямо село с много складове за жито. Там се правят много товари със зърнени храни.

Главните места в Доброже са Силистра, Бабадаг, Тулча, Исакча и Тимар овс²⁶. Най-важните места в Придунавска България са Видин, Систов²⁷, Никополи²⁸, Русджук²⁹, Орсова³⁰ и Тутрака³¹.

В Средиземноморска България се намират: София, Филипи³², Тернови³³, Ямболу³⁴, Базарджик³⁵, Преват³⁶, Айдос³⁷, Карнобат³⁸, Шумла³⁹, Разград, Плевлие⁴⁰, Плевна⁴¹, Кизанлик⁴², Чир-

пан, Ниеволи⁴³, Самаков⁴⁴, Кюстендил и Селимна⁴⁵. Описанието на всички тия градове би било излишно. Ограничих се да говоря подробно за приморските места поради изгодата, която има от тях за корабоплаването.

Вносна търговия на България

Вносната търговия на България е огромна. Няма нито една вносна чужда стока, която да не се продава там с печалба. Но понеже всички градски търговци отиват в Андринопол и на прочутите панаири в Селимна и Узунджова, тази вносна търговия се отдалечава от темата ми и ще предизвика много дълго изложение. Одринската търговия и тази, която се извършва на посочените два панаира, е при това толкова известна, че ще бъде безполезно да се говори за нея. Ще се ограничи с износната търговия, която е по-близо до темата ми, защото главното ѝ дебуще е Черно море.

Износна търговия на България

Износната търговия се състои във восък, коприни, вълни, биволски и волски кожи, мед, масло, мас, тютюн, сахтияни, желязо, селитра, солено месо, коне, ориз, вино и др.

Восък

От България се изнася огромно количество восък. Той е жълт, великолепен по качество. Продават го чист, без фирата. Цената му е 38—42 пари оката според годината. Главни места, откъдето го събират, е Тернови, Ямболи, Плевна, Ниеболи, Систов, Руджук, Тутраки, Силистрие, Преват, Базарджик, Айдос, Загара, Кизанлик, Чирпан, Шумла и Разград.

Коприна

Коприната е извънредно изобилна в България, без да говорим за тази в Одрин, която е станала сега значително търговско перо. В този град има близо 300 работилници за точене на коприни. Този артикул се дължи на жителите на Бруса, които са дошли да се настанят в този край и са посадили там огромно количество черници. Българската коприни е много доброкачествена. Тя почти винаги е съвсем бяла, приближава брусенската. Най-висококачествената излиза от Загора, Чирпан и Кизанлик. Обичайната ѝ цена е около 10 пиастри оката. Второкачествената идва от Хаскени⁴³; пасмата ѝ са по-къси, най-често я употребяват в работилниците за копринени ризи. Цената ѝ е осем пиастра оката. Почти изцяло отива в Цариград.

Вълна

От цяла България се събират вълни. Количеството е огромно. Всички тия вълни са непрани^{46а}, не мият никак овцете, преди

да ги острижат. Тя е от две главни качества: едното — къдраво, другото — плоско. Къдравата вълна е най-ценена, тя е много по-тънка от другата. Най-търсена е тази от Никопол. Обичайната ѝ цена е 8—10 пари оката. Правата вълна струва само 5—6 пари. Има малко черна вълна — едва четвърт от всичката. Търговците, които я продават, я отделят доброволно, защото я продават отделно в различни краища на Европейска Турция, където има манифактури на ямурлуци и аби. Вълните на Южна България минават в Цариград, а тези от Северна се разпространяват из Германия и във Венецианската република. Никополските са откарвани най-вече от немците. Говори се, че тези вълни могат да служат за производство на сукно. Увериха ме, че ако се направи внимателно прочистване, може от (тази вълна) да се извади по-висококачествена, годна да замени испанската вълна. Това е проблем, който много заслужава да бъде задълбочен. Ако това е вярно, не ще бъде трудно да ги докарват с малки разноси до Цариград по Дунава и Черно море. Би могло дори по същия път да се докарват и вълните от Босна, които са много хубаво качество и в много голямо изобилие. От Йени Базар⁴⁷, Зибра⁴⁸, Чаница⁴⁹, Йенидже⁵⁰, Ташелидже⁵¹, Препол⁵² — градове в Босна, излизат повече от 20 000 бали ежегодно от по 85—90 оки всяка. Тези вълни отиват във Венеция за сукнените манифактури — прекарват ги с коне в Спалатро, Зара и Дубровник, трите търговски пристанища на Босна. Дори има пет-шест години откак гърците са започнали да ги докарват в Германия и на панаира в Лайпциг. Те се упътват по Дунава. Цената на тези вълни е също 8—10 пари оката според редкостта или изобилието ѝ. Дубровничаните започнали тази търговия от незапомнени времена, но от неотдавна я изгубили и са допуснали турците и гърците, на които те отворили очите, да им я отнемат. Във Венеция и Германия правят прочистване на тези вълни и уверяват, както вече казах, че изкарват от тях качество като испанското.

К о ж и

От България се изнасят огромни количества биволски и волски кожи от различно качество. Биволските кожи тежат между 18—70 оки, продават се по2—13 пиастра, волските — 12—25 оки, цената им е 1 1/2—3 1/2 пиастра.

М е д

Медът е съществен артикул на търговията в тази страна. Той е по-добър от този на Влахия и Молдавия. Най-хубавият идва от околностите на града Ямболи. Обичайната му цена е 7—8 пари оката. Този мед отива в Цариград, изнасянето му оттам е дори забранено и само с много труд може да се транспортира в други райони на Черноморието.

М а с л о

Маслото е доста изобилно в България, по-малко обаче, отколкото във Влахия и Молдавия. В големи количества го събират покрай Дунава. Цената му е 13—14 пари. Изцяло го събират за Цариград. Другаде може да отиде само контрабандно.

Л о й

Лойта, която се изнася от тази провинция, е огромна. Събират я във всички села. Цената ѝ е 8—9 пари оката. Най-голямата част отива в Цариград, Одрин и Родосто. Другаде може да се откара само контрабандно.

Т ю т ю н

Тютюнът е един от главните търговски артикули на България. Има много качества от него. Първото е йенидженското. От това първо качество има различни класи — от 12 пари до 1 пиастр оката. Второто качество е от Кумарлу, което се продава 8—10 пари оката. Третото качество е от Кирджали на малко по-ниска цена. Четвъртото качество се нарича кизил дели, страшно силен тютюн, който отива в Египет и Арабия. Цената му е 8—9 пари оката.

С а х т и я н и

В България се произвеждат огромни количества разноцветни сахтияни, кожи и... (?). На много места има работилници. Но главните са в Русджук на Дунава.

Ж е л я з о

В Самоков и в Кюстендил в България има извънредно богати железни мини. Те доставят на Цариград и на всички райони по Черноморието. Този метал е един от главните търговски артикули на посочената провинция. Тези мини са имущество на султана, давано на откуп. Той продава желязото на място по 4 $\frac{1}{2}$ —5 пиастра квинтала. От тази провинция се изкарва също огромно количество обработено желязо. Цевите на пушките и револверите в Сливен са извънредно търсени и съперничат на тези от Цариград. Продава се и огромно количество подкови и клинци от всякаква големина, които се произвеждат в София и Одрин и които се разпространяват по цялата Османска империя.

С е л и т р а

Във Филипополи, Базарджик и Ямболи се събира много доброкачествена селитра. Но я вземат изцяло за държавата. Частни лица могат да я купуват само контрабандно.

Солено месо

Търговията с пастърма и солени меса в България е също много значителна. Тя има огромно дебуше в Черно море. Вече надълго говорих за тази стока и посочих цената ѝ в различните краища, където я докарват.

Коне

Българските коне и най-вече тези от Доброже са много ценени. Те са малки и силни, както татарските коне, но по-стройни и по-тънки. Красотата и добротата им определят цената.

Зърнени храни

България и най-вече тази част, която е от провинцията покрай Дунава, е неизчерпаем извор на зърнени храни. Не без основание турците наричат тази река баща-хранител на Цариград. Износът им е забранен под страх на най-строгото наказание. Те могат да се прекарват само в столицата. Житото обикновено се продава по 35—36 пари килето, което е от 48 оки в Южна България, но в Северна килето е от 120 оки и струва 60 пари. Цената на ечемика е 18—20 пари съответно за малко и за голямо киле. Просото е на същата цена. Сусамът струва 65—70 пари.

Ориз

Областта на Филипопол произвежда огромно количество много доброкачествен ориз, но много по-лошокачествен от каирския. Разпространява се в цялата Османска империя. Обичайната му местна цена е 35—36 пари килето от 10 оки. Този ориз е имуществено, давано на откуп от султана, и Портата дава от този откупен обект пенсии на лица, които иска да възнагради. [Пенсиите] са определени в ориз — известно количество килета на ден.

Вино

България и Доброже произвеждат твърде голямо количество червено вино, но лошокачествено. Изнася се от Исакча, Тулча, Дая кьой⁵³, Мачин, Мизеврия, Дели Орман⁵⁴. Ежегодно идват 5000—6000 коли от Русия и Полша, за да товарят тези вина, които обикновено струват на място 50 пари квинтала.

Забележки

Монетите в Турция, венецианските секини, тези на Холандия и империята, екюто на Германия, тия на Дубровник, монетите на Испания, наречени патини, и изобщо всички монети, които минават в Цариград, имат същия курс в България, както в столицата. Монетите имат няколко разновидности по панаирите, за да се насърчи търговията. Севилската монета никак не

е позната. По всички места по дунавското крайбрежие се срещат плавателни съдове, построени специално за корабоплаването по тази река — от 150 до 4000 квинтала обем. Може изцяло да се плати навлото им или да се плати навло само за стоките, натоварени на тях. Малките кораби са по-подходящи от големите и по-пъргави — движат се денонощно при всякакво време и спират навсякъде. Големите плавателни съдове се движат само денем, много се плашат от бури, понеже не могат да спират навсякъде. Използват ги само за прекарване на зърнени храни. Навлото е по-голямо, когато са срещу течението, отколкото по течението на реката, защото тогава вятърът е насрещен, екипажите страдат много и са задължени да теглят съдовете с шлепове.

От Русджук до Видин за плавателни съдове с обем 200 квинтала, когато се наемат срещу навло, се плащат по 14—15 пиастра. На връщане за онези, които се наемат с навло, за да се смъкнат от Видин за Русджук, се плащат само 6—7 пиастра. Ако някой наеме с навло тези същите съдове, когато иска да иде от Русджук до Видин, тогава за тях се плаща 12—13 пиастра и на връщане могат да ги имат срещу 9—10 пиастра. Ако тези съдове се наемат от Видин до Галац, навлото е обикновено 28—30 пиастра, от Русе до Галац — 15—20, от Видин до Сюние — едно от устията на Дунав, се плаща 50—55 пиастра. От Галац до Черно море обикновено не се намират речни плавателни съдове освен тези, които се връщат от Русджук и Видин и ги наемат евтино. Тук говорих само за плавателни съдове с обем 200 квинтала. Другите навла са съобразно с големината на съдовете и отдалечеността на различните места. Стоките от Дунавска и Средиземноморска България поемат обикновено пътя от Варна по суша и ги натоварват оттам по Черно море за Цариград или за различните места, за които са предназначени. Транспортът става на волски или конски коли. Волските и биволските коли носят обикновено 500—800 оки. Конските — 6—150 оки според броя на впрегнатите коне. От Русджук до Варна се плаща за конски коли в размер на 34—35 пари стоте оки и до пиастър зиме. Волските и биволските са по-евтини, защото вървят по-бавно. Кирията за други места е съобразно с отдалечеността им. Дубровничаните ползваха дълго време почти единствени търговията на България. Те бяха установили значителни колонии в Русджук, София и различни други места. Но тези колонии изцяло западнаха. Вече няма никой в София и когато минах в Русджук през февруари 1759 г., имаше вече само 3—4 дубровнишки къщи, които живееха много бедно и не изглеждаше да вършат голяма търговия.

Откак съставих този труд, французите разгърнаха много търговията си в България през Одрин. Някога тук имаше са-

мо представители на цариградските търговци. Но днес там са установени 4—5 френски търговски къщи, получават направо от Марсилия вносни стоки и също експедират там износните през пристанищата Енос и Родосто.

В България възникна ново търговско перо, за което не успях да говоря, защото по това време то бе съвсем непознато. Това е артикулът заешки кожи, от които през Одрин се изнася за Франция огромно количество и чиято продажба е толкова значителна, че цената им в Марсилия се покачи. . .

Ако продължават да се търсят така, както сега, търговията ще намалее скоро, защото не е възможно селяните в България, които имат от лова на зайци големи печалби, да не намалят или може би да унищожат напълно този вид (с. 147—176).

Увод, подбор и превод: Б. Цветкова
Коментар: П. Коледаров

¹ Nouvelle biographie générale, t 39, p. 788—789.

² Hanp. Essai sur les troubles actuels de Perse et de Géorgie. Paris, 1754; Observations historiques et géographiques sur les peuples barbares qui ont habité les bords du Danube et du Pont-Euxin. Paris, 1765; Observations sur les mémoires du Baron de Tott. Amsterdam, 1785; Mémoires sur l'état civil, politique et militaire de la Petite Tartarie и др.

³ Добруджа.

⁴ Нидкос и Аяболу са твърде изопачени имена, вероятно на Мидии и Орманли, дн. в Турция.

⁵ Връх Паля, чиито разклонения се вдават в морето между заливите на градовете Ахтопол и Мичурин — България.

⁶ Гр. Ахтопол, Бургаски окръг.

⁷ Лошо схваната от Пейсонел първа част от името на нос Урдовиза при дн. с. Китен, Бургаски окръг. За това име вж. P. Koledarov, West Black Sea Coast Ports in the Late Middle Ages, p. 250—251.

⁸ Нос Урдовиза при с. Китен.

⁹ Атлиман или Дяволски залив до с. Приморско, Бургаски окръг.

¹⁰ Маслен нос, между Созопол и Приморско, Бургаски окръг.

¹¹ Гр. Созопол, Бургаски окръг.

^{11a} Sautenbarçue—sute-en-barçue, буквално дреха, обличана при каране на корабчета. Късо мъжко или женско сако или женски елек без ръкави.

¹² Днес селището не съществува. Заливът Ченгене скеле е на изток от дн. с. Крайморие, Бургаски окръг. Вж. P. Koledarov, West Black Sea Coast Ports. . . , p. 253.

¹³ За този залив и проток на Мандренското езеро (на изток от дн. с. Крайморие) през Античността, Средновековието и османското владичество вж. P. P. Koledarov, West Black Sea Coast Ports. . . , p. 253.

¹⁴ В землището на дн. с. Крайморие.

¹⁵ Гр. Джурджу, Румъния.

^{15a} Lin gris, ~~кремиво~~ бяло платно Ср. R. Bernard. Etude étymologique et comparative de quelques mots bulgares concernant le vêtement et la parure. Paris, 1946, p. 23—25.

^{15b} Sjutmis de Brousse—вероятно произхожда от тур. kutun гръцки—χοιτο-

vía (coton), памучен или копринен плат или дреха от такъв плат за жени. (Ср. R. Ver nard, op. cit., p, 29 — 30).

¹⁶ Гр. Поморие, Бургаски окръг.

¹⁷ Гр. Несебър, Бургаски окръг.

¹⁸ Пейсонел греша — съществувало е по негово време и сега има с. Емона — на север от едноименния нос.

¹⁹ С. Батово, Толбухински окръг.

²⁰ Калиакра, Толбухински окръг.

²¹ Античната Кария и Лаксидутико от портуланните карти, съставени през XIII и XIV в., при дн. гр. Шабла. Вж. P. Koiedarov, West Black Sea Coast Ports..., p. 258—259.

²² Дн. езеро Текир-гьол при селищата Тузла, Ефорие Норд и Ефорие Суд, Румъния.

²³ Гр. Констанца, Румъния.

✓ ²⁴ Сюлгьолу при дн. курорт Мамаля, Румъния.

²⁵ Вж. показалеца в тома.

²⁶ Тимар овс — неуточнено, вер. изчезнало селище.

²⁷ Гр. Свищов, Великотърновски окръг.

²⁸ Гр. Никопол, Плевенски окръг.

29 Гр. Русе.

³⁰ Гр. Оряхово, Врачански окръг.

³¹ Гр. Тутракан, Силистренски окръг.

³² Гр. Пловдив.

³³ Гр. Велико Търново.

³⁴ Гр. Ямбол.

³⁵ Гр. Пазарджик.

³⁶ Гр. Провадия, Варненски окръг.

³⁷ Гр. Айтос, Бургаски окръг.

³⁸ Гр. Карнобат, Бургаски окръг.

³⁹ Гр. Шумен.

⁴⁰ Неясно.

⁴¹ Гр. Плевен.

⁴² Гр. Казанлък, Старозагорски окръг.

⁴³ Вер. Никопол.

⁴⁴ Гр. Самоков, Софийски окръг.

⁴⁵ Гр. Сливен.

⁴⁶ Гр. Хасково.

^{46a} *laine surge* — непрана вълна, в текста — *surge* старинна дума, употребявана днес само в диалектите.

⁴⁷ Гр. Нови Пазар, Югославия.

⁴⁸ Неясно.

⁴⁹ Чайнича, Югославия.

⁵⁰ Вер. Ново Варош, Югославия.

⁵¹ Гр. Плевля, Югославия.

⁵² Преполе, Югославия.

⁵³ Неуточнено.

⁵⁴ Лудогорието.